Автор: Анна Малініна

Технологія виготовлення гончарних виробів "Середньої Наддніпрянщини" (фондова колекція НМНАПУ)

У статті подано опис, технологію виготовлення та оздоблення глиняного посуду XIX ст., який був зібраний музейними співробітниками під час польових експедицій у сільських місцевостях Черкаської області упродовж 1970—1980 рр. та зберігається у фондових зібраннях експозиції «Середня Наддніпрянщина» НМНАПУ.

Ключові слова: експозиція, гончарний круг, горн, глина, кераміка, розпис, гончарні осередки, Середня Наддніпрянщина.

Гончарство як один із найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва увібрало в себе секрети майстерності багатьох поколінь українського народу. І нині майстри використовують цю технологію для виготовлення різноманітного посуду з глини, а науковці її досліджують.

Х. Вовк на основі зібраних експонатів вивчав їх виробництво, технології, форму та призначення [1].

Створення українських гончарних виробів різними техніками та роль провідних осередків гончарства в різних регіонах України висвітлено в навчальному посібнику С. Павлюка, Г. Горинь, Р. Кирчіва та ін. [2].

У роботі О. Тищенко подано класифікацію керамічних виробів за історичними періодами. Автор звернув увагу й на своєрідність орнаментів та форм окремих зразків із глини з приватних колекцій [3].

Помітний внесок у дослідження традиційної культури та побуту зробили А. Пономарьов та Л. Артюх. Дослідники подали відомості про способи ведення господарства, хатнє начиння, звичаї та обряди, народне вбрання, ремесла та промисли України. Їхні роботи супроводжуються оригінальними ілюстраціями [4].

Декоративно-прикладне мистецтво в контексті своєрідності духовного світу досліджували Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич [5].

Результати етнографічних експедицій, проведених на території Правобережної Наддніпрянщини у найбільші осередки гончарства (с. Дибинці Обухівського району Київської області, с. Гнилець Звенигородського району та м. Канів Черкаського району Черкаської області), висвітлено на сторінках книги «Народна кераміка Наддніпрянщини» [6].

Сучасні студії з історії гончарства представлені насамперед дослідженнями А. Петраускаса та А. Гейка. А. Петраускас займався комплексним вивченням ремесел та промислів сільського населення Середнього Подніпров'я IX—XIII ст. Він на основі зібраних археологічних артефактів досліджував склад сировини, виробничі споруди, інструменти, асортимент виробів та простежив місце гончарства в системі господарства сільського населення [7]. А. Гейко зосередив увагу на зародженні й становленні української археологічної керамології від кінця XVIII століття до 1917 року. У його роботі розкрито процеси формування керамологічних джерел, виникнення приватних і державних музеїв [8].

Етнографічні студії О. Пошивайла торкаються проблем міфологічних уявлень про гончарів, їхніх професійних свят, домашнього побуту [9].

Мета цієї статті полягає в досліджені давньої технології виготовлення керамічного посуду з глини, показати основні види технік та декорування.

Гончарні вироби на території України з'явилися в епоху неоліту (VI—IV тис. до н. е.), коли людина перейшла від пасивних способів господарювання до активного перетворення навколишньої дійсності. Саме тоді виникло виробництво керамічного посуду. Вироби з кераміки дали змогу не тільки тривалий час зберігати воду, сипучі продукти, а й готувати варену їжу. Випалена на вогні глина стала першим штучним матеріалом, створеним людиною [10, с. 16].

Високим мистецьким рівнем відзначилися вироби трипільської кераміки, поширені на Правобережній Україні. У той час уже існувала піч. Трипільські майстри ліпили горщики, глечики, миски. В їхніх орнаментах, спочатку ритованих, пізніше мальованих глинами білого, жовтого та коричневого кольорів,

панують ритмічно побудовані круги, овали, смуги, спіралі, що утворюють пояски, а також зображення тварин і людей. Силуетні розписи виконано з глибоким розумінням специфіки матеріалу та великим декоративним хистом [11, с. 12].

У XIX ст. головними осередками виготовлення гончарних виробів в Середній Наддніпрянщині стали села Дибинці Обухівського району Київської області, Гнилець Звенигородського району Черкаської області та місто Канів Черкаського району Черкаської області. Їхні вироби вирізняються витонченістю форм, гарним орнаментом і фарбуванням.

Процесу виготовлення керамічних виробів передувала заготівля глини, яку копали в місцях її залягання — глинищах. Гончарну глину добувають (копають) за допомогою копаниці, тобто звичайної залізної мотики та заступа. Накопану та перенесену до двору гончаря глину залишають відстоятися (впродовж двох-трьох місяців) на купі на повітрі. Далі в міру потреби її переносять до хати, труть, змішують із водою та дають ще трохи постояти. Потім її прочищають, для цього скочують у довгуваті шматки (кулі), б'ють веслом чи довбнею. І нарешті дуже акуратно стругають спочатку залізним стругом, а потім дротом, щоб вичистити з неї всі камінці, корінці. Нарешті її зминають в невеликі грудки, що йдуть уже на формування посуду.

Основним знаряддям гончаря, за допомогою якого він виготовляє різні вироби, є гончарний круг (рис. 1). На вертикальному залізному стрижні (в), що вільно обертається навколо своєї осі, прикріплено за допомогою гайок (г) два дерев'яні диски: один біля самої землі — товстий і широкий «спідняк» (б) діаметром приблизно 80 см і невеликий верхній «верхняк» (а)

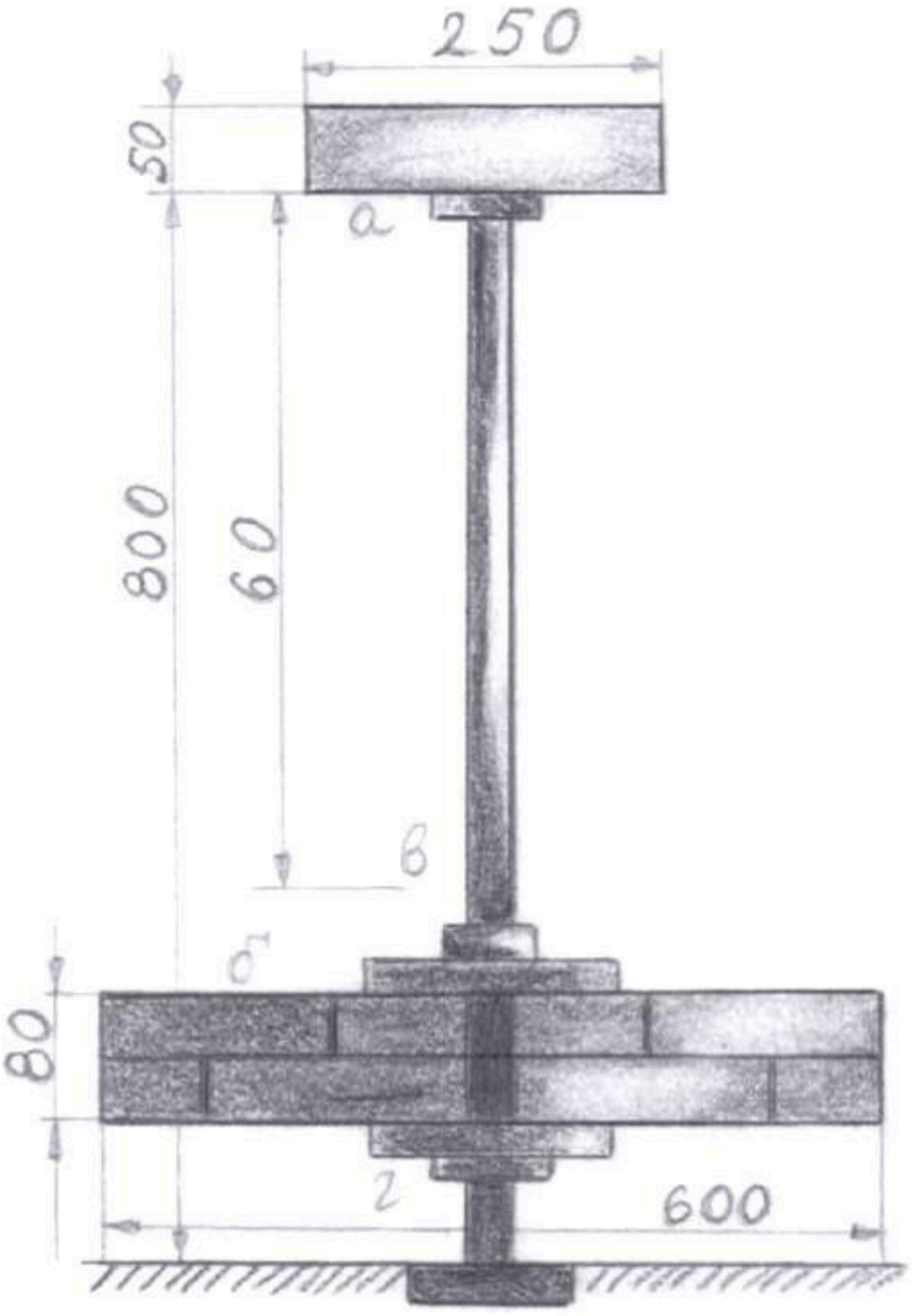


Рис. 1. Гончарний круг

Реконструкція процесу виробництва дає змогу відтворити процес створення виробу. Гончар кладе на «верхняк» грудку глини, розкручує круг, вдаряючи ногами по «спідняку», та ледве помітними натисканнями долонь і пальців обох рук

починає формувати посуд. Грудка глини «оживає», сама набираючи певної форми. Вона витягується у високий циліндр, який раптом стає нижчим, ширшим і перетворюється на низеньку посудинку з товстими прямими стінками, а потім знову починає зростати, заокруглюватися й терпіти ще багато різних перетворень, аж поки через кілька хвилин не з'являється горщик, глечик чи інша посудина.

Прийоми вироблення посуду — це динамічний стереотип послідовної зміни рухів і тривалості певного положення рук, адже глина чутливо реагує на найменший рух і натиск пальців, від чого змінюється силует виробу. Коли горщик готовий, майстер вмочає пензлик, зроблений із двох пір'їн, у темну фарбу й, повільно обертаючи круг, проводить кілька хвилястих і прямих ліній на плічках посудини. Потім зрізає горщик дротом із кола, знімає його й залишає на лаві поруч з іншими.

Потім виріб вкривають поливою або розмальовують. Поливу роблять із піску та окисного олова, спершу добре розмоловши його на жорнах. Полива буває або рідкою, або сухою. В останньому випадку перед тим, як обсипати посуд поливою, його обмащують якою-небудь липкою речовиною, найчастіше дьогтем. Заправляють поливу циндрою — на чорну барву, окисом міді — на зелену, вохрою — на червоно-жовту, білою глиною — на білу. Для розмальовування посуду барви наливають у коров'ячий ріг, а в його вузький кінець вставляють перо або квачик із пір'я.

Коли посуд належно висохне, його ставлять у горн, щоб випалити. Горни в Дибинцях — двоярусні, овальної, дещо грушоподібної форми. Майже вся піч розташована в землі. Над поверхнею підіймається лише півкруглий клобук, що перекриває випалювальну камеру. Клобук роблять із бракованих горщиків, укладаючи їх рядами один біля одного на каркасі з лози та обмазуючи добрим шаром глини. Лоза вигоряє після першого ж випалу, а досить масивне і водночас легке перекриття з горщиків служить довго. Збоку в клобуку є отвір, через який завантажують горно, а під час випалу через нього виходять дим і пара. Випалювальна камера відділена від топки черенем. Полум'я і розжарене повітря потрапляють до неї через невеликі отвори. Черінь посередині спирається на

опорну стінку, що ділить топку вздовж на два ходи. Такі горни, що різняться лише незначними деталями, поширені по всій Наддніпрянщині.

Горно починають палити звечора, кілька годин посуд прогрівають на невеликому вогні, а потім годин вісім, підкидаючи безперервно дрова, підтримують найвищу температуру. Після цього ще кілька годин випалюють, поступово зменшуючи вогонь, і, нарешті, залишають горно холонути.

Випалювання посуду — найвідповідальніший період у важкій праці гончаря. Невдалий випал дає багато браку, а іноді може звести нанівець всю попередню роботу. Причин цього буває багато — погані дрова або ж помилка майстра в розрахунку, коли і скільки треба дати вогню. Досвідчені гончарі за виглядом диму, що виходить із клобука, можуть сказати, на якій стадії випал: чи віддав черепок уже всю вологу, чи розтопилася полива, чи вироби повністю готові тощо.

Також відомий димлений посуд, який роблять із тієї самої глини, що й звичайний, але наприкінці випалу в горно кидають паливо, яке дає багато диму, і всі отвори наглухо закладають землею і глиною. Таким чином у горні створюється безкисневе середовище. У ньому відновлюються оксиди металів, зокрема заліза, яких багато в глині, завдяки чому змінюється і колір черепка: із червоного або рожевого він стає світло- або темно-сірим із графічним полиском. Цей процес гончарі називають димленням або обкурюванням.

На території Середньої Наддніпрянщини посуд робили різної форми. Миски — округлими, глибокими або мілкими, з направленими вгору вінцями. Горщики — опуклими, з вінцем угорі. Макітри — конусоподібними, з ручками. Пасківники — циліндричними, з вінцем угорі. Друшляки — округлими, глибокими, з отворами в днищі. Тикви — опуклими, з вузьким вінцем угорі та ручкою. Слоїки, бочки, баньки — циліндричними, з вінцем угорі. Тикви — опуклими, з вузьким вінцем угорі та ручкою. Усі гончарні вироби могли бути всередині та зовні покриті поливою та розмальовані.

Дибинецькі гончарі для оздоблення користувалися саморобними фарбами (ангобами) — білою (побілом), темно-коричневою, зеленою та червоною (червінкою). Побіл і червінку знаходили у ярах. Темно-коричневу фарбу

одержували, додаючи до червоної глини залізну циндру, яку збирали в кузні біля ковадла. Пізніше брали оксид марганцю, який надавав темно-коричневій фарбі легкого фіолетового відтінку. Зелену фарбу робили з оксиду міді, мішаючи його з побілом та додаючи трохи червінки. Для цього в горно під час випалу клали старий мідний дріт, який перегорівши, перетворювався на порошок. Кольорові глини й оксид металів розтирали на ручних жорнах і змішували в певних пропорціях. Готова фарба своєю консистенцією мала нагадувати рідину, яку майстрі порівнювали зі сметаною.

У Дибинцях і всюди на Наддніпрянщині посуд розписували лише ріжком, зробленим із коров'ячого рогу, у зрізаний кінець якого вставляли колодочку від гусячого пера, а в неї — ще від качиного, щоб фарба витікала тоненькою цівкою. Попередньо підготовчого малюнка не робили. Весь візерунок виливали на поверхню виробу. Щоб лінія була рівною, водили ріжком швидко й без зупинок. Ніяких поправок або підчисток ця техніка не дає змоги робити. Перед розписом трохи підсушені вироби обливали білою або червоною глиною. Потім по білій поливі малювали контури візерунка коричневою фарбою, а по червоній — білою. Після цього середину малюнка, розбиту на невеликі площини, покривали червоною і зеленою фарбами.

Дивлячись на щойно розмальовані вироби, неможливо уявити, якими гарними, яскравими вони будуть потім, адже тільки після покриття свинцевою поливою ангоби проявляються й набирають свого остаточного соковитого кольору.

Дибинецький побіл під поливою набуває надзвичайно приємного теплуватого відтінку, трохи різного в кожної миски — від жовтуватого, сіруватого чи злегка коричнюватого аж до відтінку старої слонової кістки. Таке ж багатство відтінків простежується і в зеленої фарби. На мисках можна бачити всі ступені переходу від чистого темно-зеленого до прозорого, майже бірюзового кольору. Розмаїтою була й фарба, зроблена з темно-червоної червінки. Домішуючи до неї побіл, гончарі одержували ясний рудий, жовтогарячій і рожевий кольори.

Центральну композицію мисок часто доповнює смуга орнаменту під вінцями, складеного з утворених вертикальними лініями різної довжини гребінців.

Цей простий, але своєрідний візерунок поширений у розписах Наддніпрянщини. У такий спосіб складали динамічну композицію, в якій іноді трапляються тваринні й рослині мотиви.

Малюнок мисок, які прикрашали найбільш старанно, підкреслює основні конструктивні частини — дно, стінки, вінець. Зазвичай на дні та стінках розташовується вигнута асиметрична гілка з листям, однією або кількома квітками. Іноді вертикальними кривульками членували поверхню стінок на три, рідше — на чотири сектори, у яких розташовували по одній невеликій гілочці. Вінця мисок прикрашали кривульками, рядами крапок, лініями.

Розписували не лише миски, а й інший посуд — глечики, макітри, тикви тощо. Зазвичай найопуклішу частину круглих посудин, наче підкреслюючи їхню повноту, оперізує широка орнаментальна смуга у вигляді звивистої гілки або низки окремих мотивів, найчастіше квітів, виноградних грон із листям або невизначених завитків. Глечики, тикви прикрашали переважно нескладним геометричним орнаментом. Це прості прямі й зигзагоподібні лінії, ряди дуг, кругів, що чергуються з групами косо розташованих рисочок.

Серед гончарних осередків Середньої Наддніпрянщини, де раніше виробляли розмальований посуд, другим після Дибинців за кількістю гончарів був Гнилець Звенигородського району Черкаської області. У цій місцині трапляється нескладний малюнок із типовим сюжетом для українського народного мистецтва: з вазона виростає гілка з двома довгими вигнутими листками і п’ятьма важкими зелено-червоними, симетрично розміщеними виноградними гронами. Головна її краса в кольорі — чистого тону темно-зелена й соковита червона фарба візерунка надзвичайно добре пов’язана зі спокійним жовтуватим кольором, який нагадує стару слонову кістку. Спосіб зображення — площинний, контурний малюнок такий самий, як і в дибинецьких розписах.

Новими були і спокійна статична композиція малюнка, і накапування — ряд крапок того ж темно-коричневого, майже чорного кольору, як і контур. Повторюючи обриси контуру, накапування робить більш органічним перехід від яскравої плями малюнка до жовтого тла.

Мальований посуд траплявся ще із зображенням птаха із піднятою головою, хвостом та намистом на шиї. Традиція малювати птаха походить від повір'я, що півень є символом вогню та допомагає з продовженням роду, охороняє від хвороб.

У Гнильці робили миски двох типів — «до лавки» і «прості», з плавною лінією силуету, рівнішими й не такими опуклими стінками. Загалом форма дибинецьких горщиків масивніша, із широким денцем, опуклими стінками, де плічко непомітно переходить у широку конічну шийку.

Третім осередком гончарства в цьому регіоні став Канів. Денце канівських виробів вужче, стінки — плавні, через це посудина нагадує перекинутий зрізаний конус. Такий конічний низ мають і неполивані глечики. У них невисока шийка, чітко відмежована від тулуба. Найширша частина розташована приблизно на середині висоти. У Каневі робили макітри, глечики, горщики, поливаний посуд і мальовані миски, які розмальовували переважно по мокрій червоній або білій поливі. Для підсилення червоного кольору гончарі додавали до темно-оранжевої червінки оксид марганцю. Посуд розписували трьома кольорами: червоним, коричневим і білим. Малюнок укладали на стінках мисок одним або двома рядами окремих, не сполучених візерунків, переважно гребінців або квітів, схожих на мотив «курячої лапки». Малюнок також міг бути у вигляді широких чи вужчих смуг, які групувалися зверху під вінцями чи, навпаки, зосереджувалися внизу біля денця. Отже, простий канівський посуд відрізнявся від дибинецького і гнилецького насамперед своєю формою [6, с. 13—132].

Нині технологія виготовлення гончарних виробів XIX ст. збереглась у мистецьких практиках. Користується нею, зокрема, Роман Бондаренко, який мешкає в місті Боярці Фастівського району Київської області. Під час зустрічі з авторкою статті майстер розповів про поклади в Дибинцях сіро-блакитної глини, яку він копає в кар'єрі за давньою технологією. Під час інтерв'ю він звернув увагу на особливі властивості цієї глини — пластичність та термостійкість, які полегшують його роботу й надають високої якості виробам.

Підбиваючи підсумки огляду, зазначимо, що колекція фондового зібрання експозиції «Середня Наддніпрянщина» НМНАПУ складається переважно з

артефактів, зібраних упродовж 1970—1980 рр. у сільських місцевостях Черкаської області.

Широкий спектр виробів (миски, горщики, макітри, пасківники, друшляки, тикви, слоїки, бочки, баньки) дає змогу вивчати не тільки мистецькі практики XIX ст., а й культуру повсякденності українців.



Миска

Місце створення: Канівський район Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 26 × 9 × 12 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-309/25.

Фондовий номер: КС-2992.

Опис: округлої форми, глибока, з направленими вгору вінцями; з розписом у вигляді кривульок та вертикальних і горизонтальних ліній зеленого, білого, чорного кольорів; всередині поливана.



Миска

Місце створення: Канівський та Черкаський райони Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 23 × 9 × 11 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-343/3.

Фондовий номер: КС-2144.

Опис: округлої форми, глибока, з направленими вгору вінцями; з розписом у вигляді рослинного орнаменту білого, помаранчевого та зеленого кольорів; усередині поливана.



Миска

Місце створення: Канівський район Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 23,5 × 7,5 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-299/77.

Фондовий номер: КС-2907.

Опис: округлої форми, глибока, з направленими вгору вінцями; з розписом у вигляді рослинного орнаменту білого та зеленого кольорів; усередині поливана.



Близнята

Місце створення: Тетіївський район Київської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 13,5 × 31 × 23 см.

Матеріал: глина, дерево.

Інвентарний номер: КВ-1228/23.

Фондовий номер: КС-20681.

Опис: опуклої форми, з'єднані між собою, з ручкою-кільцем на дотичних вінцях, покриті дерев'яною кришкою.



Глечик

Місце створення: Бориспільський район Київської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 20 × 10 × 7 × 13,4 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-1241/15.

Фондовий номер: КС-8227.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі; всередині поливаний у зелений колір.



Горщик

Місце створення: Черкаська область, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 10,8 × 7,1 × 12,5 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-565/4.

Фондовий номер: КС-4317.

Опис: опуклої форми з вінцем угорі; всередині поливаний у жовтий колір.



Горщик

Місце створення: Черкаський, Канівський, Уманський, Монастирищенський райони Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 14,3 × 21 × 11,5 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-314/42.

Фондовий номер: КС-3021.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі та ручкою.



Макітра

Місце створення: с. Прохорівка Канівського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 38,5 × 29 × 20 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-217/19.

Фондовий номер: КС-1855.

Опис: конусоподібної форми з шорсткою зовнішньою поверхнею; з двома ручками.



Пасківник

Місце створення: Канівський район Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 24 × 31,5 × 22 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-1259/34.

Фондовий номер: НД-21205.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі; всередині поливаний у зелений колір



Горщик

Місце створення:Черкаський район, Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 9,5×7 ×14 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КС-2886.

Фондовий номер: НД-21205.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі; всередині та зовні покритий половом світло-коричневого кольору.



Друшляк

Місце створення: Тетіївський район, Київської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 12,5 ×28,5 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: Кв-1228/6.

Фондовий номер: КС-8141.

Опис: округлої форми, глибокий; днище з отворами; усередині покритий поливою світло-зеленого кольору.



Тиква

Місце створення: Київська та Черкаська області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 24 × 5,8 × 117 × 20,7 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-987/18.

Фондовий номер: НД-13331.

Опис: опуклої форми, з вузьким вінцем угорі та ручкою; із зеленою поливою.



Слоїк

Місце створення: Київська та Черкаська області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 27 × 11 × 11,5 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-1150/5.

Фондовий номер: КС-7612.

Опис: циліндричної форми, з вінцем угорі; всередині поливаний у світло-коричневий колір; зовні поливаний та тиснений.



Слоїк

Місце створення: Київська та Черкаська області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 25 × 12,5 × 14 × 22 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-1150/44.

Фондовий номер: КС-7613.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі; всередині поливаний у світло-зелений колір; зовні поливаний та тиснений.



Глечик для смальцю

Місце створення: с. Яснозір'я Черкаського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 18 × 15 × 25 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-269/94.

Фондовий номер: КС-2562.

Опис: циліндричної форми з вінцем угорі, всередині поливана в зелений колір, зовні поливана та тиснена.



Банька

Місце створення: с. Оріховець Сквирського району Київської області, Україна.

Глечик для смальцю

Місце створення: с. Яснозір'я Черкаського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 26 × 5,5 × 10,7 × 22,5 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-1208/6.

Фондовий номер:НД-19879.

Опис: опуклої форми з вузьким вінцем угорі та фігурною дерев'яною ручкою; світлого кольору, оздоблена орнаментом.



Тиква

Місце створення: с. Яснозір'я Черкаського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 4 × 7 × 21 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-269/97.

Фондовий номер: КС-2563.

Опис: опуклої форми з вузьким вінцем угорі та ручкою; оздоблена орнаментом.



Глечик

Місце створення: с. Яснозір'я Черкаського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 30 × 12,8 × 9 × 15,6 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-1340/1.

Фондовий номер: НД-22200.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі та ручкою; світло-коричневого кольору; оздоблений орнаментом у вигляді квітів, листків, смуг червоного та зеленого кольорів.



Макітра

Місце створення: с. Яснозір'я Черкаського району Черкаської області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 18,5 × 10 × 18 см.

Матеріал: глина.

Інвентарний номер: КВ-217/12.

Фондовий номер: КС-1854.

Опис: опуклої форми з вінцем угорі та ручкою; оздоблена рослинним орнаментом.



Тиква

Місце створення: Київська та Черкаська області, Україна.

Датування: початок XIX ст.

Розмір: 28,5 × 11,5 × 11,5 см.

Матеріал: глина, полива.

Інвентарний номер: КВ-279/4.

Фондовий номер: КС-2684.

Опис: опуклої форми, з вінцем угорі та ручкою; всередині поливана в коричневий колір; зовні, поливана та тиснена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела:

1. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Миска. КВ-309/25 КС-2992.

2. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Миска. КВ-343/3 КС-2144.

3. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Миска. КВ-299/77 КС-2907.

4. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Близнята. КВ-1228/23 КС-20681.

5. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Глечик. КВ-1241/15 КС-8227.

6. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Горщик. КВ-565/4 КС-4317.

7. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Горщик. КВ-314/42 КС-3021.

8. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Макітра. КВ-217/19 КС-1855.

9. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Пасківник. КВ-1259/34 НД-21205.

10. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Горщик. КВ-298/6 КС-2886.

11. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Друшляк. КВ-1228/6 КС-8141.

12. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Тиква. КВ-987/18 НД-13331.

13. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Слоїк. КВ-1150/5 КС-7612.

14. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Слоїк. КВ-1150/44 КС-7613

15. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Бочка. КВ-269/94 КС-2562.

16. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Банька. КВ-1208/6 НД-19879.

17. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Тиква. КВ-269/97 КС-2563.

18. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Глечик. КВ-1340/1 НД-22200.

19. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Макітра. КВ-217/12 КС-1854.

20. Національний музей народної архітектури та побуту України. Експонати. Тиква. КВ-279/4 КС-2684.

Список літератури

1. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 336 с., іл.

2. Українське народознавство: навч. посіб. / за ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва [та ін.]. Львів: Фенікс, 1994. 568 с.

3. Тищенко О. Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (13—18 ст.) : навч. посіб. Київ: Либідь, 1992. 189 [2] с., іл.

4. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. М. Українська минувщина : ілюстрований етнографічний довідник. 2-ге вид. Київ: Либідь, 1994. 256 с.; іл.

5. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272 с.

6. Данченко О. С. Народна кераміка Наддніпрянщини. Київ : Мистецтво, 1969.

139 с., іл.

7. Петраускас А. В. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX—XIII ст. / НАН України, Інститут археології ; відповід. ред. О. П. Моце. Київ: КНТ, 2006. 200 с.

8. Гейко А. Історія української археологічної керамології (кінець XVIII століття — 1917). Полтава: АСМІ, 2019. 240 с.

9. Пошивайло О. М. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. Київ: Молодь, 1993. 408 с., іл.

10. Бойко О. Д. Історія України: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 720 с.

11. Нариси з історії Українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів : Вид-во Львівського університету 1969. 192 с.

Статтю надруковано в науковому збірнику Міжнародної науково-практичної конференції

«Science and technology: problems, prospects and innovations» Осака, Японія, 2023 р.